

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

XXXVII

Уређивачки одбор:

др *Даринка Горђан-Премк*, др *Ирена Грицкаћ*, др *Милка Ивић*, др *Павле Ивић*,
др *Радослав Кайичић*, др *Блаже Конески*, др *Тине Лоћар*, др *Александар Младеновић*,
др *Асим Пецо*, др *Мийар Пешикан*, др *Живојин Сјанојчић*, др *Драго Ђујић*

Главни уредник:

МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
1981

МОРФОЛОШКИ СИСТЕМ У „ЖИТИЈУ СВ. СИМЕОНА” ОД СВ. САВЕ

Старе српске биографије као врхунска дела средњовековног књижевног стваралаштва код нас, битан су извор за утврђивање српско-словенске језичке норме. Њихова особитост је и у томе што су оригинални састави, те се у погледу језика директно не ослањају на туђе, било старословенске, или редакцијске предлошке.

Савино дело, чији ћу морфолошки систем изложити, није сачувано у оригиналу који је временски близак Мирослављевом и Вукановом јеванђељу, већ у позном препису из 1619. године.¹ Један од задатака овог сврта ће стога бити и раздвајање старијег језичког стања од новијих напона од стране преписивача.

ДЕКЛИНАЦИЈА ИМЕНИЦА. Осврнућу се прво на падежне наставке главних именичких врста, а закључке ћу извести на основу целокупног материјала који нећу у потпуности излагати, уколико не одступа од класичне старословенске норме, оне коју дају старословенске граматике.

Именице са осном на о/јо. У падежима једине од класичног обрасца одступају само следећи примери у локативу: по редоу 84а/9, на помену 101б/19.

Цео списак именица са старословенским наставком у том падежу јесте: вѣ рачѣ 81б/10, на прѣстоуѣ 88а/6, на кѣзѣцѣ 90б/2, вѣ мирѣ 90б/2, вѣ мирѣ 90б/4, на прѣстоуѣ 90б/14, вѣ мирѣ 103а/2, гдѣнѣ 114а/17, вѣ гробѣ 108а/2, 110б/19, 112б/16, 114а/10, вѣ вѣразѣ 111а/11-12, 115а/17, на бѣзѣ 116а/4, о хѣ іѣ 117а/15, вѣ мѣсте 79а/18, 98а/4, ѡ вѣдѣствѣ 84а/7, вѣ начелѣ 85б/8, оу вѣдѣчѣствѣ 88а/7, ѡ дѣлѣ 88а/14, вѣ раниѣ 92б/5, вѣ вѣдѣчѣствѣ 115а/14; на старѣци 108а/14-15, о ѡци 114а/16, ѡ моужѣ 114б/11; ѡ наследѣвани 79а/1, ѡ житѣи 79а/5, вѣ вѣговѣрѣи 84а/6, вѣ вѣдѣчѣствѣи 88а/14, ѡ наказанѣи 89б/17, вѣ вѣговѣрѣи 94б/8, вѣ еуѣри 95а/2, вѣ ѡчѣствѣи 95б/5-6, вѣ срѣдѣци 102б/1, на оутвѣрѣжѣни 109а/17-18, на лици 109б/9, вѣ исхожѣдѣни 110а/5, вѣ оутвѣрѣжѣдѣни 110а/7, по оупени 114б/18, вѣ видѣни 116а/6, на ликѣствованѣи 116а/9-10.

¹ Рад је рађен са снимака. Рукопис чини део Студеничког типика и чува се у Библиотеци националног музеја у Прагу. Почива на страни 79а, а завршава на 117а, има 19 редова на страни. Издање је приредио P. J. Safárik, *Památky dřevního písemnictví jihošlovanského*, Prag 1873.

У промени *о* основа запазили смо два случаја са наставком *й* основа: дѣгови 85а/10, вѣи 112б/8, 115б/18.

Сви остали примери где бисмо теоријски могли очекивати и тај наставак јесу: стефану 79а/16, кѣ вѣу 80б/15, 82б/14, 85б/16, 97а/5, 113а/10, 115а/12, хѣу 85а/13, хѣу вѣ 93б/9, вѣкѣнѣ 112а/10, стефанѣ 112а/8, симешноу 115б/3.

Напомињемо да се само у: кѣрѣ 82б/3, епѣспѣ 92а/11, дѣхъ 107б/13, 109б/7, сачувао облик акузатива који је једнак номинативу. Иначе је, када је у питању биће, изједначен са генитивом (63 пута), као: гѣдѣна 79б/8, стефана 82б/7, помошника 86а/15-16; вѣца 83а/17, вратѣца 90б/18, моужа 97б/19 итд.

У вокативу једине се поред облика на *-е* среће и *-у*.

У генитиву множине се само у гѣхѣвѣ 96а/14 и дѣзовѣ 105а/5 среће проширење основе, а у свим осталим примерима (укупно 24) је класични наставак *-ъ* (никада два *јера*): чѣрънѣцѣ 101б/2, цѣвѣтѣ|цѣ| 106а/9; вѣцѣ 107а/9; лѣтѣ 80б/5, чѣдѣ 92б/7 итд.

У акузативу множине се *-е* налази само у игѣуиѣ 113б/6, док је у осталим примерима *о* основа м. рода: вѣлы 89а/4, начѣтѣкѣ 89б/11, по|дѣвѣгы 98б/18, 101б/10, 110а/2, 115б/19, тѣоудѣ 98б/19, пѣвѣды 100а/9, гѣсы 100б/15, гѣы 102а/15.

У инструменталну множине само пример гѣдѣвѣ 80а/1—2 има проширену основу, али стари наставак. У осталим случајевима јесте: чѣкѣ 79а/7, 88б/12, сѣсѣды 82а/2-3, оуѣвѣтѣ 87а/11, чѣловѣкѣ 89а/14-15; дѣкѣ 105б/1; сѣ чѣрънѣцѣ 113б/7 (цео списак).

Издвојили смо примере са меким *р* који су услед отврдњавања *р* могли добити и тврде наставке. Именице *цар* и *иастир* у В јд. имају наставак *јо* осн.: цѣоу 97а/5, пастырю 87а/19.

У осталим облицима ових речи правопис онемогућује увид: оу цѣа 98б/7 Г, цѣа 82б/2, 87б/19, 91б/18 А, пастырь 96б/11×2, 87а/13 Н, пастыра 92б/13×2 Г.

Именица *манастир* има више облика који сасвим сигурно спадају у меку промену: вѣ монастыри 95а/15, о монастыри 97б/11, 101б/15 Л јд., мѣнастыре|мѣ 81б/11, 101б/17 Д мн., монастыре 80б/18, 81б/4 А мн.

Једино се у две именице налази аналошки наставак *-ије* у Н мн.: цѣје 87а/7, иверје 110б/9.

Напомињем да у тексту изостају облици В мн. *о* осн. м. рода, Л мн. *јо* осн. м. рода, Д мн. *о* осн. ср. рода и В јд., Д, В, И и Л мн. *јо* осн. ср. рода. Од двојинских облика употребљен је само А *о* осн. ср. рода и има стари наставак (лѣ|тѣ|ѣ) 95а/16).

Именице са осном на *а/ја*. Сви примери *ја* промене имају старословенски наставак. Недостаје потврда за В мн., а од двојинских падежа употребљен је само Н. Друкчије је стање у *а* основама.

У јединици има иновације у Г (присутни су у тексту облици свих падежа јединице): пастве 876/5-6, славѣ 97а/6, лезје 986/7-8.

Потпун списак са старим наставком јесте: ѿ дѣдины 80а/15, николи 816/6, из гавини 846/14-15, вѣры 86а/4, оутѣхы 87а/10, изъ оутровы 88а/4, влѣкы 926/2, вѣры 93а/6, горы 99а/7, прѣжде мочы 1056/6, горы 106а/3 воды 1066/4, силы 109а/18, 110а/8, 10.

У А мн. је из народног језика са наставком -е: рѣке 80а/8, поред класичног: иконы 82а/2, книги 82а/3, ризи 82а/4, мѣвы 836/14, злывы 906/12, слоужбѣ 109а/1.

Примера у двојини је мало, али сви одговарају старословенском језику: ншѣ 896/2 Н, оустнѣ 103а/8 Г, ншгана 1026/14, къ ншгана 1056/9-10 Д, оустнѣ 1026/8, роуцѣ 104а/2, 1046/7, 107а/1 А, на ншгоу 105а/3 Л.

Именице са осномом на ѝ. Именице на ѝ ж. рода су нешто чешће употребљене у тексту од оних у м. роду, што је разумљиво јер су и продуктивније. У њиховој промени нема одступања од старословенске парадигме. Правило српскословенског језика да се место -ѣмъ и -ѣхъ доследно спроводи -ѣмъ и -ѣхъ је присутно; звѣре|м| 79а/11, дѣтемъ 84а/4, квѣтемъ 896/9, къ заповѣ|д|(ѣ)|м| 976/10, мочѣ|м| 115а/9; ѡ прѣ|моу|дростѣ|х| 89а/17, на швитѣ|ле|х| 116а/8.

Нема у тексту В јд. и мн., а нисам запазила ни двојинске облике.

Од именица м. рода најчешћа је *Госѿод* и јавља се у падежима: ѣ 90а/1, 1046/10, 108а/8 Н, ѣа 876/8, 896/5, 92а/9, 1056/16, 1066/7, 1156/9, ѣа 91а/15, ѣа ради 112а/18 Г, ѣа 896/10, 1106/3, на ѣа 906/8 А, ѣи 87а/16, 107а/8, 1156/7 В, ѣи 117а/5 и о г|с|дѣ 1096/8 Л, у Г мн. је г|с|дѣ 96а/19.

Преглед примера показује да је именица *Госѿод* увелико подлегла основама.

Друга реч је *ѿуш* код које се на основу нађених облика у јединици не може утврдити парадигма (Н и А), а у мн. се већ види колебање: поутѣ 896/1, 906/3 и поутѣ 906/3 Н, поутѣ 1026/14, 1026/17-18 и поутѣ 103а/16, А, поутѣ|х| 89а/18-19 Л.

Именице са осномом на ѿ. У тексту се среће само *син*, *чин* и *дом*. Оба примера за *дом* су у А јд. и на основу њих се не да ништа закључити о судбини промене (вѣ домъ 81а/7, домъ 836/6).

Насупрот томе, сасвим се јасно види да се *син* и *чин* деклинирају по о основама: сѣ 96а/15, 1136/2, Н, сѣа 896/16 Г, сѣоу 976/7 Д, сѣа 826/6, 83а/19, 876/17, 88а/10, 886/14, 90а/3, 92а/16, 96а/6, 97а/19 А, сѣе 102а/14, 103а/3, 10, 11 В. У мн. су сѣы 96а/4 А, у дв. сѣа 114а/2 Н и сѣа 89а/2, 91а/13 В; чина 796/2, 95а/18 Г, чиноу 92а/4 Д.

Именице са осномом на ѿ. Само је мали број именица које су се деклинирале по овим основама заступљен у тексту, али се јасно показује да се старо стање чува: мочы 85а/6, 91а/2, 92а/10 Н, крѣве 1066/7, срѣдѣ

цркви 110а/15, цркви 114б/6 Г, љубви 111б/1-2 Д, љубовь 81а/3, 92а/7, 107б/1, 17 А, вѣ цркви 82а/7, 114а/9 Л. У мн. су: црквѣмь 92б/15 Д, цркви 80б/7, 91б/18 А и ѡ црква|х| 88б/4 Л.

Консонантске основе. У примерима мушког рода чува се консонантска промена: днѣ 106а/5 Н, ѡ корѣнѣ 100б/10, днѣ 106б/2, до днѣ 111а/5 Г, вѣ днѣ 82б/14, 94а/10, 102а/2, 106б/9, 114а/14, 115б/5, днѣ 97б/6, 98а/7, 105б/18, на днѣ 106б/5, 111а/6, на степень 95б/1, корѣвнѣ 88б/3 А. У мн. су: вѣ днѣ 87б/3, 107б/8, помени 101а/19 А.

Сачуван је старији облик Н јд. камы 108б/12.

Именице на *-шељ* и *-ин* (на *-ар* смо приказали стање, множину има само *цар*) у тексту ретко долазе у падежима множине.

У Н је вѣлгарѣ 110б/10 по консонантској и латинѣ 111б/15 по ѝ основи.

Једини пример у Г је сѣлѣ 88б/5, ту се наставци подударају (писање *јера* више нема дистинктивну улогу).

У Д је наставак *о* основа: хр|с|т|ѣ|н|ш|м| 80б/13.

У А се среће нови наставак из народног језика који је ретко употребљен и у *о* основама: вѣлгарѣ 85а/17-18.

У В је заступљен облик консонантске промене: властѣлѣ 91б/2-3, вѣлгарѣ 91б/3.

У И је по *о* основама: властѣли 97б/2-3, вѣлгари 97б/3, сѣ вѣлгары 113б/7.

Именица *маѣи* је употребљена са наставцима консонантске промене: мати 81а/12-13 Н, матерѣ 103а/10-11 Г, вѣмѣри 111б/2 Д, мѣрѣ 83а/17, 83б/9, 96а/17 А, ѡ мѣи 115б/9 В. У мн. је Г мѣрѣ 91б/6.

Реч дѣци наша сам само у А јд.: дѣцѣрѣ 82б/5, 83а/19.

У промени средњег рода на *с* може да се губи и проширење основе, што посебно морамо пратити.

У тексту нема много именица средњег рода са осномом на *с*. Међу њима тѣло и дрѣво су без проширења основе и са наставком *о* основа: тѣла 106б/7 Г, тѣлоу 89б/8, дрѣвоу 100а/17 Д, вѣ дрѣва 100а/8 А мн.

Проширену основу доследно имају нево и слово. У Г јд. нѣси 97а/7 наставак је изједначен са Д, као што је код осн. на ѣ. У Л мн. се јавља *-ѣхѣ* по *о* промени: на нѣсѣхѣ 116а/6, на нѣсѣх|х| 117а/1.

Остали примери који одговарају консонантској врсти јесу: нѣса 116а/16 Н, слѡвѣсѣ 84а/11 Г, слѡвѣсѣмь 102а/16, 103а/5 Д, слѡвѣса 102а/12 А, слѡвѣсы 87б/12 И.

И двојински облици одговарају консонантској промени, тичу се именице *око*: очи 86б/1, 102б/9-10 Н, очию 104а/10 Г.

Само је једна именица са осномом на *т* и у свим примерима чува консонантске наставке: ѡвчѣ 87б/4 Н, ѡвчѣтѣ 96б/12 Г, ѡвчѣ 88б/2, 97а/3, 98а/15, 100б/8 А.

Цео списак именица са осномом на *п* је такође кратак: врѣмѣ 83а/10, 94б/17, име 94а/6, 15, врѣмѣ 104а/13 Н, имени 81б/2, имени ради

†

836/9, сѣмени 107а/11 Г, ^ѣимени 816/2, врѣмени 836/18, 846/19, 109а/11, 1106/13 Д, име 816/1, вѣ име 816/16, на рано 966/14, 98а/17, врѣме 986/1, 1126/10, сѣме 1076/5 А, именеѣ 86а/7-8, 976/19, 1016/4, 111а/15 И, по врѣмени 1116/8 Л.

Упадљиво је да је и у овом списку изједначен наставак Г и Д јд. као код именице *небо*. У примеру *овчеѣ* 966/12 јавља се старије стање. Изједначење није извршено ни у м. и ж. роду. Наставак -ѣѣ је свугде замењен са -ем, што је одлика редакцијског језика.

Појрешни облици именица. Изузетно је мало погрешно употребљених облика.

У примеру *покоа|х|* 856/14 слово *х* је надредно и врло је јасно написано. Над следећом речју је такође надредно *х*: ни *покоа|х| да|х| севѣ*, па је можда забуном стављено.

Уместо Н мн. употребљен је грешком облик *страноу* 1086/8: *бѣахоу се и трепетахоу вѣсе* *страноу*.

Неуобичајена је употреба предлога *к* у апсолутном дативу: *кѣ ве|ч|(ε)ю вышюу гла* 1076/15. Питање је да ли је забуна и у слагању предлога са именицом и партиципом, јер је написано *вечерю*. То може да буде и само правописни проблем, али је могуће да је у питању А од *вечери* и предлог *вѣ*.

ДЕКЛИНАЦИЈА ЗАМЕНИЦА. Осврнућу се прво на промену личне заменице азѣ. Ни у једном падежу нема одступања од старословенског стања, у Д и Л се не јавља *менѣ*, а мешања *јаѣа* и *е* (ѣ и ε) нема ни у Г. Енклитички облици Д *ми* и А *ме* су заступљени: азѣ 1056/11, 1106/17 Н, *мене* 83а/18, 946/13 Г, *миѣ* 916/9, 104а/7, *ми* 856/17, 102а/11 Д, *мене* 856/7, 97а/12, *ме* 104а/14, 108а/1 А, *мною* 856/3, 906/13 И, на *миѣ* 97а/15 Л итд.

Са оваквим стањем потпуно се слаже промена заменице другог лица у којој такође нема мешања слова *ѣ* и *ε* у Г, Д и Л јд., а енклитички облици Д и А се јављају: *ты* 906/14 Н, *те|в|(ε)* 876/9, 105а/6 Г, *теѣѣ* 103а/9, *ти* 876/5, 110а/1 Д, *теѣ* 1036/7, *те* 97а/16, 1046/10 А, *ты* 1156/7 В, *товою* 87а/16, 17 И, *о теѣѣ* 886/10 Л итд.

Повратна замена се у тексту среће у свим падежима. Изнећу примере енклитике у Д, пошто је она касније у народном језику ишчезла из употребе: *си* 85а/16, 17, 886/13, 936/16, 17, 956/4, 96а/13, 966/15, 18, *али* и *севѣ* 826/1, 8, *кѣ севѣ* 85а/19, *севѣ* 856/14, 86а/16, 98а/19, 102а/1, 1036/3, 114а/12.

У осталим падежима нема колебања у наставцима, ни мешања *ѣ* и *ε*: *ѡ себе* 1026/7, 9 Г, *сеѣ* 94а/2, 1036/5, *на се* 83а/6, 946/12 А, *совою* 806/15, *меж|д|оу совою* 906/11 И, *о севѣ* 846/4 Л итд.

Двојинских облика личне заменице 1. и 2. лица је врло мало, а одступања у промени нема: *наю* 104/13, *ваю* 846/4, 89а/2×2, 8, 9×2, 12, 14, 15 Г, *вама* 89а/7, 91а/13 Д, *ва* 91а/12, 14, 18 А, *на ваю* 91а/17 Л.

У падежима множине нема примера за И од заменице *мы* и Г од *вы*. У Д и А се срећу по два облика: *мы* 79б/4, 84а/17, 112б/1, 2, 113а/14, *вы* 91б/2 Д, *мы* 80б/12, *вы* 86а/3, 91б/5, 6, 9, 12, 13 А, поред *намы* 79б/5, 94б/10, 108а/12, 112а/16, 115б/17, 116б/15, *вамы* 79а/9, 85а/17, 86б/5, 90б/9, 96а/2, 114а/15 Д, *на|с|* 87а/16, 101а/18, 112а/9, 112б/4, *ва|с|* 85б/15, 92а/1 А.

У промени заменице 3. л. у једини старословенском правилу не подлежу облици *мы* 85а/5, 113б/3 у Д. У истом падежу се *емоу* налази 48, а *немоу* 3 пута. Поред старог облика А м. рода, среће се и нови: *и* 80а/2, 81а/9, 85а/14, 88а/12, 114а/8 али *его* 84а/9, 88а/8×2, 88б/15, 16, 90б/19, 96а/5, 98а/11, 17, 106б/10, 107б/5, 110а/7, 8, 109а/17, 109б/3, 4, 114б/8.

Сажетих облика у Г јд. ж. рода нема: *еи* 90а/17, 18, 19, 90б/3, 4, 6.

У свим осталим падежима једине заступљено је старословенско стање. Доследно је спроведено правило да се уз предлоге употребљава облик са почетним *ь-*.

У м. роду у јд. нема у тексту В, у ср. роду Н. В и И, у ж. роду Н и В.

Двојинских облика је мало и они су без иновација: *ею* 70б/2 Г, *има* 89а/2, 97б/1, 107а/19, 107б/3 Д, *иа* 88б/19 А (све у м. роду).

У множини је у Н једини пример *вне* 91б/19 са новим наставком из мекких основа.

Поред старословенских облика у А се у м. роду јавља и *их*: *и* 85а/19, 102б/1, 3, (м. р.), 89а/10, 112б/2, (ж. р.), *и|х|* 87а/12, 87б/12 (м. р.).

И у падежима множине је доследно чувано правило о иницијалном *ь-*.

У тексту се заменица 3. лица не среће у ср. роду у множини, а у м. роду нису заступљени Н и В, у ж. роду Д, В и И множице.

Промена заменица *кто*, *что*. Изложићу цео списак из којег се види да иновације у промени нема: *никто* 82а/9, *кто* 98б/16 Н, *ни ѿ* кого 80б/6-7 Г, *нѣкого* 101б/3, *кого* 109/19 А; *что* 80б/8, 92б/8, *ничтоже* 90а/12 Н, *вѣ* *что* 85а/3-4, *ни* *вѣ* *чтоже* 87а/11-12 А, *ничим* 113а/18 И, *вѣ* *ничесомже* 88б/10 Л.

Промена ѝридевских заменица. Следеће заменице се у тексту употребљавају више пута: *вашь*, *вѣсакъ*, *вѣсачьскъ*, *вѣсь*, *инь*, *еговь*, *каковъ*, *которьин*, *кѣи*, *мои*, *нашь*, *онъ*, *самъ*, *свои*, *съ*, *таковъ*, *твои*, *тѣ*.

Само по једанпут се налазе: *коликъ* 84а/14 Н м. р., *ѣинкоу* 85б/12-13 А ж. р., *такъ* 92б/3 А м. р., *вѣ* *тѣж|д|е* 94а/10 А м. р., *тоинкоу* 99а/13 Д ср. р., *о* *сикои* 109б/12 Л ж. р., *каж|д|е* 116б/2-3 Н ж. рода.

Пратећи облике тврде заменичке промене закључила сам да никакве разлике у односу на старословенски језик нема, те примере и нећу наводити. На жалост, потпуну парадигму нисам могла успоставити ни

када сам све заменице узела у обзир. У м. и ср. роду у јд. недостаје В, у ж. роду Г, Д, В и И. У двојини је само једна заменица (сама 114а/5), а у множини нема Н сва три рода, а недостаје и А м. и ж. рода. Изостала је и потврда Л множине.

Заменица *вѣсь*, која се деклинира по мешовитој промени, чува старословенско стање, сем у Д и Л. ж. рода где је написано *ѣ: вѣсѣи* 1106/15 Д, 1006/16 Л. У Д. мн. се налази облик И у реченици: *ѣмоу по'д| главою вѣсѣи кланѣемоу* 1086/13.

У падежима множине *јѣи* није замењено са *ѣ*, а прецизно је начињена разлика и између И и Л јд.: *вѣсѣи* 89а/16 И, *вѣсѣи* 936/2, 1076/6 Л. У Г јд. ж. рода нема сажимања: *вѣсѣ* 79а/15.

Потпуна парадигма се не може реконструисати пошто у једнини сва три рода изостаје В, а у ж. и ср. роду и Н. У множини изостаје такође В, а у ж. роду нема И и Л, у ср. Г и Л.

Иновацију у односу на класични језик представља заменица *јѣюв* која је увек у књишком облику без иницијалног *ъ*:- *ѣвоу* 1106/11 Н, *ѣовъ* 112а/9 Д м. р., *ѣовъ* 1166/10 А, *ѣовъ* 826/5 А, *ѣова* 82а/10 А мн. ср. рода.

Уколико све нађене примере посматрамо као целину, мека заменичка промена се у потпуности може реконструисати у једнини и у множини.

Једина иновација, ако изузмемо заменицу *съ*, јесте сажимање у Г јд. ж. рода: *твоѣ* 97а/8, 103а/12, *наше* 816/17, 856/12, 117а/7, али *люѣ* 88а/5, *своѣ* 80а/14.

Сви остали наставци у потпуности се слажу са старословенским, што се односи и на следећи списак примера у двојини: *мои* 866/2 Н ср. р., *твои* 1026/9-10 Н ср. р., *твои* 1026/10, 1026/11 Н ж. р., *любоу* 104а/10 Г ср. р., 103а/8 Г ж. р., *твоима* 1026/12, 1056/10 Д ж. р., *свои* 104а/2, 1046/7 А ж. р., *моа* 91а/13 В м. рода.

Показна заменица *съ* има иновације у Н и А м. и ср. рода у једнини: *сы* 79а/8, 806/2, 816/13, 826/9, 85а/1, 936/18, 946/3, 96а/2, 7, 9, *сын* 836/14, 95а/13 Н м. р., *сы* 796/19, *си* 94а/14 А м. р. Поред овог облика у А се јавља и *сѣо* 796/2, 8, 806/8, 88а/1, 2, 5, 1096/13. У ср. р. у Н су: *се* 87а/1, 1146/10, *сѣ* 86а/1, 114а/13, у А је *се* 97а/17, 1096/5, 1146/17 и *сѣ* 97а/15, 117а/1.

У Г, Д и Л јд. м. и ср. рода нема иновације, а В и И нису употребљени.

Списак примера ж. р. у једнини је врло кратак. Ни ти облици се не издвајају од класичних: *сы* 1046/2 Н, *се* 85а/5 Г, *сѣо* 906/8 А, *сен* 114а/9 Л.

Од двојинских падежа среће се само Н м. рода: *сина* 1136/19 и он одговара старословенском језику.

У тексту нема свих падежа множине. Недостају Н и А м. и ж. рода, а у ср. роду прежеже нови облик: *сиа* 93а/17, 1156/10 Н, *сиа* 80а/12, 95а/5, 13, 1166/14, али *си* 866/12 А.

Остали падежи немају одступања од старословенског стања, нема чак ни писања *иѣ* - (*сѣиѣхъ*) које се среће у неким рукописима: *си|хъ* 96а/7, 1026/5 Г, *сѣиѣ* 87а/13, *сѣиѣ* 1036/18 Д, *сѣиѣ* 87а/11 И, *вѣ* *сиѣ** 1166/17 Л итд.

Заменице које се јављају и са наставцима сложене промене придева јесу: *вѣсакъ*, *вѣсачьскъ*, *каторьи*, *таковъ*.

Падежни наставци одговарају класичним: *вѣсакъ* 836/5 Н јд., *вѣсакъ|мъ* 88а/11 И; *вѣсачьскыиъ* 1156/7-8 Д м. р. *вѣсачьскаа* 101а/15 А ср. р.; *никоторьи* 956/4-5 Н јд., *каторьи|мъ* 926/18 И, ни *вѣ* *каторьки* 100а/3-4 Л м. р., *некоторое* 826/12 А, *нѣко т(о)ринъ* 85а/11 И ср. р.; *таковаго* 926/2 Г м. р., *таковаа* 108а/15 А ср. р.

Поред наведених, ове заменице имају и облике: *вѣса|къ* 87а/2, 1066/5 Н, на *вѣсакъ* 111а/5-6, *вѣсакогъ* 90а/2-3 А м. р., *вѣсакъ* 90а/14 Н, *вѣсакогъ* 816/1, 896/6 Г, *вѣсацъки* 1026/3-4 И, *ѡ* *вѣсакыиъ* 946/7 Л ср. р.; *вѣсачьска* 866/19 Н ж. р.; *таково* 1096/18 А.

Упитна заменица *кыи* се среће врло ретко и има облике: *нѣкогю* 1006/4-5, 111а/14 А м. р., *нѣкогъи* 111а/12 Л м. р., *никогю* 906/10-11, Г ж. р. (извршено је сажимање), *нѣкогю* 1056/12 А ж. рода.

ДЕКЛИНАЦИЈА ПРИДЕВА. Пратићу прво оне особине које спадају у одлике редакцијског језика или сам их уочила и у другим српским рукописима.

У Д јд. м. и ср. рода доследно је спроведен наставак-омоу, -емоу: *бѣженномуу* 83а/14, *прѣма|сѣ|тивомуу* 836/15-16, *сѣтомуу* 85а/11, *линишскомуу* 92а/3-4, *хѣ|о|новномуу* 1006/6, *праведномуу* 1036/11, *бѣжнѡиъ* 109а/14, 111а/7-8, *вѣчномуу* 111а/9, *грѣшномуу* 111а/11-12, *вѣлемомуу* 112а/10, *бѣженномуу* 1156/1-2 м. р., *сѣтомуу* 976/18, *нѣ|с|номуу* 996/11, *цѣков'номуу* 109а/12-13, *прѣкииномуу* 1096/4-5, 110а/9, *вѣчномуу* 1156/6 ср. р.

У Г, Д, И и Л мн. сва три рода (осим примера *вражѣи* 956/17 који и не може имати други облик) редовно је заступљен одређени вид. Као пример дајем: *сѣ|хъ* 99а/16, *безвѣжнѣхъ* 111а/19 Г, *ницииъ* 81а/5, *дѣ|овными* 946/10 Д, *прѣ|моу|дръими* 876/11-12, *зѣими* 1056/1 И, *людьскы|хъ* 84а/15, *вѣчны|хъ* 116а/8 Л.

Наставак народног језика који не улази у систем књижевног, а разликује се од старословенског, налазимо у Г јд. ж. рода: *вѣсѣмѣт'нѣ* 97а/6-7.

Сви остали падежи имају облик као у старословенском. Неодређени вид изостаје у Г, В и И јд. м. рода и у А мн. м. рода, док се у Н мн. не види јасно вид (могло је доћи до сажимања). У ср. роду у јединици само В нема неодређен вид (у одређеном је само један придев *сладкое* 102а/13), у множини нема Н, а у А се јављају облици и на -а и на -аа.

У Н јд. ж. рода списак је следећи: *бѣ|а* 83а/1-2, *хѣ|ва* 85а/6, *слад'ка* 906/11-12, *бѣ|а* 936/1, *вѣла* 97а/14, *гѣ|а* 1036/15, *ѡвца* 1046/2, *грѣшна* 107а/16, али *бѣ|аа* 1006/11, *чѣ|с|тнаа* 102а/5.

У Г, осим већ наведеног облика, нема примера у неодређеном виду: ѿ грѣчскыѣ 80а/3, прѣславныѣ 101а/7, светыѣ 106а/2 итд.

Потпун списак Д јд. јесте: срѣвѣцѣ 94а/12; вѣселенѣи 93а/5, прѣѣтѣи 93б/10, 113а/11, сѣѣи 94б/3, 95б/15, обыѣи 110б/15.

У А је највише случајева, али се на основу правописа са -оу или -оуо не може закључивати о виду. Два пута је више примера са -оуо (укупно 24): сѣоу 81б/7, тоуждѣс 96б/3; милоуо 100б/5, малоуо 105б/13, прѣждѣню 107а/18-19 итд.

У В јд. су: ѣтаа 107а/3, прѣпѣтаа 115б/8.

Инструментал нема иновација: срѣскою 79б/10, вѣію 79б/15, 82а/13, 85б/11, великою 98а/10-11, сѣ великою 110б/6, 113б/11, 114а/8, 115а/5-6.

Дајем цео списак и Л: златопечатѣи 82а/5-6, вѣ сѣи 98а/9, 98б/10, сѣи 98б/15, 100б/16, 106а/10, 114а/9, красѣи 100б/13, грѣшѣи 104а/4, светѣи 115а/1-2.

У Н и А мн. ж. рода је врло мало примера, већина је у одређеном виду: члѣскыѣ 86б/7 Н, иіевы 87а/11, сладкыѣ 100а/10, поуѣинолювныѣ 100б/2-3, прѣкизовилныѣ 100б/18-19, послѣдѣнеѣ 106б/18-19, обыѣныѣ 110а/19, чѣѣтныѣ 112б/1, чѣѣтныѣ 113а/6-7 А.

Намерно је дато више података о ж. р. (број примера), јер се у тој промени могло јавити више измена.

У облицима двојине иновације нема. Потпун списак јесте: моудра 89б/4, вѣовразѣнаа 114а/1-2 Н м. р., прѣчѣѣтныма 105б/9 Д ж. р., вѣдѣивѣк 102б/8, прѣчѣѣтѣи 104а/7 А ж. рода.

Поірешии облици. У реченици не хоте члѣскон гыѣѣи 79б/78 употребљен је придев са наставком Д из народног језика, а Д се не слаже са одричним обликом глагола уз који се очекује Г. Именица има једнак наставак у Г и Д.

Коміарайиѣ. Парадигма се не може реконструисати пошто је списак примера мали. Упада у очи колебање у основи у Н јд. м. рода: мѣни 96а/10-11, старѣи 99а/18, прѣкмоудрѣи 103б/10, али дражаниѣи 90а/9, мѣнѣи 96а/4-5, 10-11.

Потпун списак осталих падежа не разликује се по грађењу и наставцима од старословенске норме: вышѣи 95а/19, моучѣи 101а/11 А јд. м. р., волѣа 79б/7, мнѣѣѣиѣа 93б/7-8 А ср. рода.

ГРАЂЕЊЕ И ДЕКЛИНАЦИЈА ПАРТИЦИПА. Посебно ћу се осврнути и на грађење партиципских облика којих је у тексту много (укупно 298 примера) да бих показала да ли је чешћи старији или новији начин, односно да ли има неког одступања.

Парѣиѣи ѣрезиѣи ѣасивни. Од партиципских облика партицип презента пасивни се и у црквеним текстовима среће најређе, а такво је стање и у Савином рукопису. Њему је обично својствен неодређени вид, што је условљено његовом употребом у реченици. Што се грађења и

наставака тиче, нема никаквих одступања од класичног, старословенског. Потпуна парадигма се не може успоставити, а малобројне примере изложићу у целини: *обличаемь* 89б/19, *незамоучимь* 99а/11, *обличаемь* 105а/18-19, *моучимь* 105б/7, *видимь* 108б/8 (м. р.), *вѣдомо* 79б/4-5, 85б/19, *невѣдимо* 84а/2-3, *неповѣдию* 84а/2, али *гнѣмо* 83а/16-17, *въздыхаемо* 84б/15 (ср. р.), *видима* 85а/6 (ж. р.) Н јд., *любимаго* 88б/13-14, *неисповѣдиаго* 93б/12-13 (м. р.) Г јд., *клангаемоу* 108б/13-14 (м. р.) Д јд. *любимаго* 87б/16-17, *жељаемаго* 98а/14, 100б/3-4 (м. р.), *невѣдимо* 112б/14-15, али *гнѣмо* 95б/13, *любимо* 97а/2, *гнѣмо* 110б/3, *жељаемо* 112б/5-6 (ср. р.), *незамоучимю* 104б/18, али *гнѣмоу* 112а/11-12 (ж. р.) А јд., *любимо* 88а/19 (ср. р.), *любима* 108б/5, *любима* 116б/15 (ж. р.) В јд., *сѣжегои* 116б/18 (м. р.) Н мн., *невидимь|хъ* 91а/19, *видимь|хъ* 91а/18 (м. р.) Г мн., *ѡсилаемомь* 116б/13 (м. р.) Д мн., *любима* 87а/8-9, 91б/13-14 (ср. р.) В мн., *ѡ гнѣмь|хъ* 115б/16 (ср. р.) Л мн.

Ретки примери Г и Л мн. имају одређени вид као и придеви, али је у Д мн. употребљен именички наставак: или *грѣшникъ|мъ* *ѡсилаемомь* въ вѣчною моукъ 116б/13.

Из прегледа парадигме изостао је партицип *невѣдима* 91б/10 (въ *невѣдима* *сѣхрани|хъ*) зато што његово обличко решење илуструје појаву новог наставка у А. То је уједно и једини случај одступања од норме.

Партицип ѡрѣтерийа ѡсавни. У тексту је српскословенска норма у Д јд. одређеног вида доследно спроведена, а облика Г, И и Л мн. уопште нема, док су сви примери у Д мн. у именичком облику, што се не слаже са стањем код придева, а подударом са јединим случајем Д мн. у претходној грађи.

У једнини се не може у потпуности реконструисати ниједна парадигма. У Н јд. у м. и ср. роду има примера оба вида, а у ж. се јављају само на -а. У Г нема ж. рода, а у м. и ср. је искључиво -аѡ. У Д такође нема примера ж. рода, а у м. и ср. се срећу оба вида. У А м. и ср. рода су заступљена оба вида, а у ж. роду је увек -оу (ѡ-ѡ). Облика В нема, у И је једино данноу 79б/16 (ж. р.), а у Л *ѡвѣтованъ|мъ* 114а/10 (м. р.).

Нема одступања од старословенских наставка, а потпун списак Д на -оу по српскословенској норми јесте: *просвѣщеному* 116а/15-16 (м. р.), *дарованому* 88а/6-7 (ср. р.).

Двојинских облика нема, а од множинских сасвим изостају Г, И и Л. У Н м. р. је увек облик на -и (-ы), што не даје увид у вид, у ср. -а, а исти је случај и са А ср. рода. Једини пример А м. р. је *изврани* 85а/17. У В је само -а ср. рода, а м. и ж. нема.

Сва три партиципа у Д мн. су у именичком облику: и *дѣтели* его *бѣгороднымь* *въскрѣшенъ|мъ* *соуши|мъ* въ *бѣговѣри* 84а/5-6, *сиаже* *сѣврѣшеномь* *бывшимь* *ѡцъ* *нашъ* *гдѣ* *приде* 94а/16-17, и *сѣбранъ|мъ* *бес* *числа* *чрѣнцемь* *та|жъ* и *начеше* *ѡвчнмь* *пѣ|с(ны)* *пѣти* 110а/17-18.

У питању је конструкција апсолутног Д у којој се и у старословенском употребљавао именички облик. Прва два примера су истог типа, трпни придев са именичким наставком и активни партицип са придевским,

док у трећем конструкција није сложена. То показује да се не ради о случајној особини.

Партиципий ирезениа актиивни. У време Саве Немањића то је била жива категорија, међутим у доба преписивача партиципска функција је већ замењена прилошком. У тексту нема погрешно грађених облика (у примеру пријемоуца 1166/11 случајно је испуштено л), а нисам запазила ни неправилну конгруенцију, сем у партиципу лежечиъ 1086/11 (тъъ ви|д| (и)мь вѣ . . . лежечиъ).

Интересантно је да су сви примери у Н јд. м. р. грађени од глагола 3. и 4. презентске врсте. Чешћи је неодређен вид: не хоте 796/7, походе 976/16, имѣе 856/13, покрывае 91а/17-18.

У одређеном виду јављају се: творен 796/6, любен 83а/17, 19, 91а/1, 3, воден 886/2, хотен 99а/18, полагаен 876/1, влѣдчаствен 906/17, 1136/2, кажен 1036/2, имѣен 104а/18.

У малобројним партиципима ж. р. у Н јд. је стари наставак: плачюци 926/6-7, не могъци 926/7-8, измѣняюци 1006/15.

У ср. р. је облик А, који би могао бити и одређен вид са сажетим е: глѣюце 956/2-3.

Једини случај у Г јд. има стари наставак: имоуцаго 84а/18.

У Д јд. нема ж. р., а сви примери м. и ср. р. су у именичком облику, што је условљено конструкцијом апсолутног датива.

У једнини се још јавља А у коме је увек наставак -а: прѣкываюца 926/18, имоуца 101а/13, работаюца 101а/14, вѣдаюца 110а/1-2, пријемоуца 1166/11 (м. р.), што се слаже са продирањем облика Г у именичку промену.

У двојини нема разлике у односу на старословенски, а цео списак је следећи: оуповаюца 89а/15-16, не имоуца 906/11, ра|д|ѣ|ю|ца се 114а/4, ве|с|(е)лца се 114а/5, носеца 114а/5-6.

У падежима множине су сви примери у Г, Д (изузев једног), И и Л у одређеном виду: живоуци|х| 93а/15-16, цвѣтеци|х| 106а/10, вшеци|х| 113а/1 (м. р.), воудѣци|х| 117а/3-4 (ср. р.) Г, рыдаюци|м| 87а/14, прихвѣци|м| 986/6 (укупно 18, м. р.), живоуци|м| 99а/1, днвѣци се 99а/2-3 (ж. р.), соуци|м| 84а/6 (ср. р.) Д, соуци|м| 976/2, съ живоуци|м| 100а/6 (м. р.) И, ѡ слоужѣци|х| 886/5 (м. р.) Л.

У Д мн. је и имоуци|м|е 117а/1 где је до грешке вероватно дошло под утицајем писања осталих речи са -ѣ у његовом суседству: ѡко житѣ на нѣсѣ|х| имоуци|м|е сѣ житѣ мрѣно прѣкываюце . . .

Једини облик именичке промене у Д. мн. је у конструкцији апсолутног Д: вѣсѣмь же намь зрѣци|м| и плачюци|м| се гор'ко зрѣченъ на сѣмь вѣженемь стар'ци такова неизрѣч|(е)н'наа вѣја смотренѣ 108а/13.

У Н мн. нема ж. и ср. р., а у м. р. се наставак -е јавља 26 пута, а сложени облик на -ѣи 2 пут: имѣюце 92а/3, приходеце 1096/12, плачюци се 996/7, вшеци се 1106/3.

У А мн. је цео списак: соуцше 1026/17 (м. р.), поуше 100а/10 (ж. р.).

Партиципий ирешериша активни. Највише је облика у једнини, а неки се падежи у тексту ни не јављају. У грађењу нема одступања од старословенског језика, сем у Д одређеног вида, где је заступљен наставак *-ому*. Глаголи са основом на *-и-* имају много чешће новији начин грађења (29 пута према 7). Као илустрацију дајем: испштивъ 1096/7, приложившоу 85а/13, оугодившимъ 1126/17, али съхранъ 84а/3, наставльшомоу 85а/14, приключъше се 846/19 итд.

У Н јд. највише је примера у м. р. и они су сви са именичким наставком. У ср. р. нема партиципа, а у ж. р. су 3 случаја са именичким наставком, без иновације.

У Г су два глагола: завѣгшаго 966/13, вывшаго 107а/13 (ср. р.).

У Д м. и ср. рода је обичан именички облик, али се потврђује и наставак *-ому*: испльнившъ 846/10, вывшоу 1116/19, зачъвшоу 109а/11, али наставльшомоу 85а/14 (м. р.). У ж. р. јесу: вывши 1086/17, кончавши 110а/16, 1106/14.

У јд. се јавља још само А: заблуждѣше 97а/3, 98а/14-15, вывше 1006/7 (ср. р.), погывшоую 796/18, 80а/13, вывшоу 1116/16 (ж. р.).

Множине и двојине партиципа претерита активног је још мање у тексту.

Цео списак двојинских облика јесте: съвъкоупивша 1136/4-5, прѣлша 114а/13 Н, съвъкшпившема 97а/19 Д м. рода.

У множини се поред облика Н м. р. који је увек на *-е*, среће Д и И у придевском облику: прѣлше 106а/13, опѣше 106а/19, възьмше 110а/14, пѣше 1106/8, цѣловаше 1106/15, пришьдше 1116/14, 1136/10 (м. р.) Н, противъшим се 1086/17-18, влѣсивъшим се 1086/18, оучившим 1096/14, съвъкоупльшим 111а/2-3, оугодившимъ 1126/17-18 (м. р.), вывъшимъ 94а/17 (ср. р.) Д, оугождѣшимъ 826/13-14 (м. р.) И.

У два примера није у реду конгруенција: пришьдшоу же къ нѣмоу мирѣ и влѣсивѣ прѣлше 106а/11-12 (очекује се пришьдшимъ же имъ), полуноци же вывшоу 109а/7-8 (полуноци же вывши).

ДЕКЛИНАЦИЈА БРОЈЕВА. Бројеви су у рукопису или исписани речима или су употребљена слова у бројној вредности. Она су узета у обзир само када је уз њих означен и падежни наставак.

Просији бројеви. Број *једин* (едѣнь се не јавља) у Г јд. ж. р. има наставак из народног језика: едине 97а/6, ни едине 1086/1. Остали падежни наставци се слажу са старословенским: единъ 84а/12, 96а/4, 1086/9, 109а/4 (м. р.), вина 113а/5 (ж. р.) Н, единомоу 97а/9 Д.

У А м. р. се среће *вѣа* 80а/3, 89а/1.

Редни бројеви. У промени редних бројева иновација која одговара српскословенском језику у Д јд. је спроведена: второмоу 936/19, лѣ моу 846/11.

У осталим падежима стање се слаже са старословенским: прѣваго 936/18 Г, прѣвое 115а/1 А; другоу 816/6 А јд. м. р., другоуе 956/19, 966/19, друго 1146/9 А; второу 81а/15 Н јд. м. р., второуе 976/3-4, 115а/8 А; ѿ ѿ го 1066/2; ѿ го 111а/5 Г.

Збирни бројеви. Запазила сам само број двије 1146/12, 15, 19 у А.

ИНФИНИТИВ И СУПИН. У тексту је инфинитивни облик заступљен 83 пута. Одступања од старословенске основе нема. Као илустрацију наводим: вѣдѣти 79а/9, реци 81а/13, оучити 88а/12, погыбноути 97а/12 итд.

Супинских облика нема, а уз глаголе кретања среће се инфинитив: подвизаше се послѣдовати 83а/4, вѣсилаше не лишити 836/16, вѣслаетъ послушати 886/6, чисти 886/8, наведѣти 886/8-9, вѣждѣлѣти поискати 966/12, штидоше творити 109а/1-2, придше поклонити се 1106/5-6, шдати 1106/7.

ПРЕЗЕНТСКИ ОБЛИЦИ. Овај се облик у рукопису 92 пута гради од несвршених, а 79 пута од свршених глагола. Разматрају их уједно јер су иновације, уколико их има, једнаке, без обзира на глаголско време. Овога пута нисам поклањала пажњу томе да ли је сваки свршени глагол са наставком презента задржао футурско значење, то ће бити предмет другог рада.

У целој грађи нема асимилације и сажимања у основи, а врло је мало одступања од старословенског и у наставцима.

У 1. л. јд. јавља се старословенско стање: идоу 87а/10, повѣдаю 103а/9, слаблю 107а/4; рекоу 100а/18, испоушоу 1076/13; исповѣ|м| 96а/1 итд.

Исто тако је и у 2. лицу: хоциши 95а/9, говориши 1096/1; боудеши 103а/14, поидеши 104а/18; еси 104а/17 итд.

У 3. л. јд. наставак *-и* се у многобројним примерима чува: идеть 836/4, любитъ 90а/1; посѣтитъ 108а/8 (укупно 83 пута, убројала сам и скраћеницу *ѣ*).

У двојини нема 3. л. које је у овом прегледу управо значајно. Цео списак јесте: разлоучаенѣ се 1046/3; вѣселивѣ се 986/13, съвѣкоупивѣ 1046/4-5; не имата 896/2-3, хощета 91а/11, послушаета 91а/9, не хощета 91а/11, не послушаета 91а/11-12; швѣщета 89а/12-13.

У 1. л. мн. нема наставак *-мо*: течень 866/14, мѣимъ 112а/17, слышимъ 1166/10; нареч(е)мъ 806/8, летень се 866/13, пришвѣщень 87а/5, вѣселимъ се 87а/6.

Код атематских глагола нисам нашла *-мы*: исповѣмъ 846/8.

У 2. л. мн. не очекује се иновација, а примери су: швѣщете 83а/8-9, 946/15, не боудете 996/1, вѣсмѣете се 996/8 итд.

У 3. л. мн. не изостаје ниједанпут наставак *-и*: истачають 896/15, высетъ 91а/7; соутъ 1026/2; погыбноутъ 866/12, приложетъ 1036/19, прѣидоутъ 1166/17 итд. (19 пута).

Несажето -аа- има у свега 6 облика: по|д|визаше се 82б/11-12, 83а/3, раз|гарааше 85а/7-8, заповѣдааше 88б/3, дивагадоху се 109б/15, прихожд|а-аху 99а/5.

Сажимање је извршено у 17 примера, те илустрације ради наводим: прѣвываше 94б/6, любиваше 96а/6, глаше 104б/9, трепетахъ 108б/7 итд.

ПЕРФЕКАТ. И у тексту јеванђеља је од претериталних времена аорист најчешћи, затим имперфекат, док је перфекат редак. У биографији је такође врло редак, а облика двојине и множине нема. Потпун списак је следећи: слышалъ есмь 106б/16, еси вѣ|с|вилъ 106б/16-17, изрекль еси 110а/4, 12, е|с|(тъ) оуготовалъ 86б/2-3.

Иновације у грађењу нема.

ПЛУСКВАМПЕРФЕКАТ. У малобројним примерима помоћни глагол има облик имперфекта: изгывль вѣ 96б/7, вѣ повелль 110б/19, вѣше сътвориль 114а/11, 12-13.

Помоћни глагол по типу грађења варира, а партицип одговара старословенском и увек је у једини м. рода.

СЛОЖЕНИ ФУТУР. Запазила сам свега 3 примера, а помоћни глагол је хотѣти : имѣти хоцете 86а/14-15, хоцетъ пріети 116б/2, 3.

ПОТЕНЦИЈАЛ. И овај је облик веома ретко употребљен. Пример у 1. л. јд. има помоћни глагол у аористу: вы|х| слычилъ 105б/11, 14, а оба случаја у 3. л. су са ви : ви получилиъ 82б/15-16, ви 82б/19.

У другом примеру је испуштено било : ви мощно емоу вѣспріети.

Облик ви и правописно одговара оптативу, а вероватно је да *јери* није случајно замењено, пошто је у вы|х| двапут правилно писано.

ИМПЕРАТИВ. Императив се у биографији јавља 111 пута, а 53 случаја су у 2. л. једине. У грађењу тих облика нема разлике у односу на старословенски: оутврѣди 80б/9, боуди 90б/16, не остави 97а/12, послѣи 105б/19, оустрои 107б/19 итд.

Од глагола који граде ово лице наставком -ѣ потврђује се даждь : 97а/16, 106б/19.

У 3. л. јд. не губи се -ӣ: да влюде|т̄| 89а/4, да любитъ 91а/4, да воудеть 99а/19, 103а/3, 116а/5 итд.

Глагол выти се налази и као: вѣди 91а/14, 91б/2, 4, 6, 92а/12.

У 1. л. двојине нема примера, а у 3. л. се не среће колебање у наставку: да видѣтѣ 86б/1, да зрѣтѣ 102б/10, да помаваетѣ 102б/11-12.

Интересантно је, ипак, да ни уз *да* није писано -ӣе како би се очекивало.

У 2. л. нема иновације у основи: не забываѣнта 89а/3, привежита 89а/9-10, напишѣнта 89а/11, помышлѣнта 89а/13-14, воудѣнта 89а/15, не величаѣнта се 89а/18, знаѣнта 89а/19, не боудѣнта 89б/3-4, вшѣнта 89б/5, оуклашѣнта се 89б/5-6, данѣнта 89б/11, прѣбнемаганѣнта 89б/16-17, славаѣнта 89б/18, имѣнта 107а/19 (грађено од имати).

У множини се прво лице не јавља у тексту. У 2. л. је доста случајева, а основа увек одговара старословенској: *слышите* 82а/11, *възмиѣте* 83а/11, *не забывайте* 86а/11, *имѣите* 88а/2, *любите* 90б/10, *чѣтѣте* 91б/18, *възмиѣте* 94б/11 итд.

У 3. л. мн. није испуштено *-ѡ*: да *прѣстаноуѣтъ* 87б/13, да *молет* |*сѣ* 88б/9, да *не ѡставляюѣтъ* 89а/8-9, да *испльнет се* 89б/13, да *просвѣтетѣ* 92а/1, да *молет се* 92а/5-6, да *прѣидоу|тѣ* 106а/3, да *воудоу|тѣ* 115б/10, да *не ѡскоудѣюѣтъ* 102а/18.

Од глагола *быти* се не среће 1. л. јд.; забележила сам 2. и 3. л., а мн. и дв. такође нисам нашла.

У целој грађи се показује колебање код глагола *имѣти*, од којег се граде облици на два начина, на старословенски од *имѣ-* и нов, српски, на *има-*.

З а к љ у ч а к

Преглед речи са деклинацијом и конјугацијом у „Житију св. Симеона” од св. Саве показује да је у морфолошком погледу текст веома чист. Заслуга за то припада првенствено св. Сави, који је српскословенску норму добро познавао и поштовао. Нађене црте се могу овако груписати:

1) Доследно је спроведено губљење асигматског аориста и супина. Наставак Д у одређеном виду придева, редних бројева и партиципа је увек *-ому/-ему*. Не среће се наставак именица *-ѡмѣ* и *-ѡхѣ*, увек је *-ѡмѣ* и *-ѡхѣ* у основама на *ѣ* и на консонант. У потпуности је спроведено изједначење облика А са Г код именица м. рода које означавају бића.

2) Преовлађују облици одређеног вида у придевској промени у Г, И и Л множине. Неодређени вид у множини има Д, и то обично у конструкцији апсолутног датива која је и иначе књишка. Изједначење 2. и 3 лица двојине није извршено. У презенту се у 3. л. чува наставак *-ѡ*.

3) Непродуктивне именичке врсте показују тенденцију губљења, што је констатовано већ у споменицима старословенског канона.

4) Спорадично унете црте су у тексту изузетно ретке. То су у *о* основама наставак *-у* у Л јд., *-е* у А мн., у *јо* основама се јавља *-ије* у Н мн., у *а* основама *-е* у Г јд. и *-е* у А множине. У заменичкој промени од класичног одступају облици *му* у Д, *јеѡ* у А и *их* у А м. рода. Сажимање у Г јд. ж. рода је ретко, а нешто је раширенији облик *ни* и *ви* у Д. Јавља се заменица *јеѡв*, никад *њеѡв*. Заменица *сѣ* се недоследно налази у редакцијском облику (*се: сије, си: сија*). У компаративу придева се у Н јд. колеба краћа и дужа основа. У конјугацији нових наставака нема. У 3. л. јд. аориста јавља се несигурност у употреби наставак *-ѡ*.

На прво место издвојене су оне особине које су у току развоја српскословенског језика добиле статус норме.⁴ У споменицима раног периода и у богумилским књигама које су по језику архаичније, неке од наведених црта још нису доследно спроведене⁵. Нормализација у *Житију* могла је потећи од св. Саве, али није искључено да је извештај удео имао и позни преписивач. Ипак, стиче се утисак, да је сигурност у књишким облицима деклинације и конјугације морала постојати и у предлошку.

Преовлађивање наставака одређеног вида у множини (Г, И, Л), сем у конструкцији апсолутног датива, као и неизвршено изједначење 2. и 3. лица двојине, такође упућују на оригинал.⁶

Све спорадично унете црте су веома старе и нису специфичне само за ужу територију. Налазе се у већој или мањој мери у свим српскословенским споменицима⁷. Према томе оне су могле настати и у оригиналу.

Ако се издвоје сва одступања од књижевне норме (како је ми данас познајемо), може се закључити да је аутор *Житија* одлично владао књижевним језиком. Само би таква дела, која представљају највиши домет свога времена, и требала да репрезентују језичку културу и служе као основа за доношење суда о функционисању одређеног система.

Не сме се, међутим, потценити ни култура преписивача, јер ни са његове стране није дошло до кварења језика уношењем црта из народног језика, а извесна уравнивања (супин, асигматски аорист) можда је он и довршио.

Нови Сад

Вера Јерковић

⁴ Петар Ђорђевић, II *Књижевни језик. А) Књижевни језик на основима старословенског језика*, Енциклопедија Југославије 4, Загреб 1960, 513.

⁵ Стјепан Куљбакин, *Палеографска и језичка исцртавања о Мирослављевом јеванђељу*, Ср. Карловци 1925, 55—58, Јосип Врана, *Вуканово еванђеље*, Београд 1967, 60—63, В. Јерковић, *Палеографска и језичка исцртавања о Чајничком јеванђељу*, 169, 173.

⁶ Александар Белић, *Историја српскохрватског језика*, Књ. II, св. 1. *Речи са деклинацијом*, Београд 1962, 140, 145.

⁷ Стјепан Куљбакин, *Грамањика старословенског језика*, Београд 1930, 73—94, исти, *Палеографска и језичка исцртавања о Мирослављевом јеванђељу*, 47—53, Јосип Врана, *Вуканово еванђеље*, 61—64.

Zusammenfassung

Vera Jerković

**DAS MORPHOLOGISCHE SYSTEM IN DER „LEBENSDESCREIBUNG
DES HEILIGEN SIMEON“ VON HEILIGEN SAVA**

Der Verfasser forschet alle Formen der Deklination und Konjugation in der „Lebensbeschreibung des Heiligen Simeon“ von Heiligen Sava in der Abschrift aus dem Jahre 1619 und stellt fest, daß die serbischkirchenslavische Sprachform fast kosequent geachtet wurde. Die Charakteristiken, die aus der Volkssprache fakultativ eingetragen sind, sind nicht spezifisch und könnten wie von Heiligen Sava so auch von dem Schreiber stammen. Auch nach den morphologischen Eigenschaften repräsentiert die Abschrift des Werkes von Heiligen Sava eine Sprachkultur und zeigt, daß die Schriftsprache der Serben, die auf altkirchenslavischen Grund entsprungen ist, feste Regeln und eine Tradition gehabt hat.